

Andrei Zanca, născut în Sighișoara; studii filologice la București și Cluj (concomitent redactor la „Echinox”); profesor de română și limbi străine la Sighișoara până în 1992; studii în cadrul Universității din Freiburg; referent european de specialitate în domeniul culturii; **Poezie:** *Poemele Nordului; Un străin în bârlogul lupilor; Elegiile din Regensburg; Euroblues; după-amiază cu branduardi; Noaptea franciscane; Suitele transilvane; Ce-i ce-n inimă-s-desculți; Viața și moartea din glas; Maranatha; Abis; Oprirea; Zicudul; Orient; Crucea Nordului; Insula orelor lungi; Cronica unei tinereți; Pelerin; Trezitorii; Integrala efectului de fluture; păsările timpului; Improvisation pour la marche sur l'eau (în trad. Letiției Ilea);* **Eseuri:** *după ani după noi – eseuri/ interviuri; Lumea, un limbaj al invizibilului; Cartea Surâsului (jurnalul unui drum lăuntric);* **Proză:** *Minuturi, proză-scurtă;* **Publicistică** (interviuri, recenzii, critică în numeroase reviste din România, Europa, SUA); tradus în antologii de poeme în germană, franceză, engleză, spaniolă; **Traduceri** din limbile germană, franceză, engleză, spaniolă, italiană; autori germani transpuși în limba română, apăruți în volume separate la editurile Paralela 45-Pitești, Dacia și Grinta-Cluj: *Franz Kafka, Hans Magnus Enzensberger, Reiner Kunze, Paul Celan, Werner Dürsson, Michael Krüger, Ingrid Bachèr, Richard Wagner, Richard Reschika, Kurt Drawert, Dieter Schlesak. Lichtenberg, Rilke, Anette von Droste-Hülshoff;* redactor pentru Germania al revistelor Vatra, Euphorion, Poesia și Alternançe-München. Membru al Uniunii Scriitorilor din România din anul 1990; zanca.landau@gmail.com

Andrei Zanca

Eseuri și însoțiri critice

*Constantin Abăluță • Sorin Anca • Dan Anghelescu
Paul Aretzu • Theodor Borz • Constanța Buzea
Cassian M. Spiridon • Nicholas Catanoy
Dumitru Chioaru • Ștefan Doru Dâncuș • Dan Dănilă
Ioan Flora • Vasile Gogea • Octavian Hoandră •
Letiția Ilea • Mircea Ivănescu • Miron Kiropol
Kocsis Francisco • Dan Lotoțchi • Alexandru Lungu
Gabriela Melinescu • Liviu Mircea • Ion Mureșan
Mihai Nemeș • Ion Neagoș • Mircea Petean
Eugen Popin • George Vulturescu
Carlos Drummond de Andrade • Rolf Bossert
E.M. Cioran • Ștefan George • Franz Kafka • John Keats
Gerard Manley Hopkins • Wallace Stevens.*

Cuprins

Constantin Abăluță , un reprezentant al poeziei transpersonale	7
Sorin Anca , aud acum zăpezile venind.....	12
Dan Anghelescu , izbânda și eșecul poeziei.....	17
Paul Aretzu , la o răscruce	20
Theodor Borz , firescul și simplitatea	30
Constanța Buzea , o asumare deplină.....	34
Constanța Buzea , certitudinea mesajului.....	38
Cassian Maria Spiridon , despre o anume exemplaritate	43
Nikolas Catanoy , din perspectiva păsării.....	45
Dumitru Chioar , calea însingurării consecvente	47
Ștefan Doru Dăncuș , vulnerabilitatea actului mântuitor.....	50
Dan Dănilă , labirinturi străbătute agale.....	54
Ioan Flora , Donau – leicht ansteigend, Gedichte	59
Vasile Gogea , un far în vacarm.....	64
Octavian Hoandă , aroma & amarul cafelei în clipa fugară	69
Letiția Ilea , calea transparenței.....	79
Letiția Ilea , o persoană serioasă	84

Mircea Ivănescu , un reper uman absolut	92
Kocsis Frankisko , discreția harului autentic	102
Miron Kiropol , configurările și atributele poeziei transpersonale	108
Alexandru Lungu , un lord al poeziei.....	114
Dan Lotoțchi , textul, o modalitate a poeziei transpersonale.....	118
Liviu Mircea , o rostire răspicată	130
Ion Mureșan , rozalba vreme a tinereții	133
Ion Neagoș , un model necesar al discreției.....	139
Ion Neagoș , desenul subțire al unei însingurări.....	150
Mihai Nemeș , harul și nuanțele unui model genuin	154
Gabriela Melinescu , acasă – îmi ia timp să scriu acest cuvânt”	159
Mircea Petean , efluviile realului.....	163
Mircea Petean , calea, darul și poemele Anei	169
Jim Kacian, Mircea Petean, Eugen Popin , interferențe lirice	179
Mircea Petean , conexiuni și con/sacrări extinse	188
Eugen Popin , arta contemplării	195
George Vulturescu , un bard al Nordului	201
Carlos Drummond de Andrade , noaptea e o lumină care visează	206
Rolf Bossert , portretul unui prieten drag	216
Emil Cioran , rugă și blasfemie, între îndoială și extaz	223
Stefan George , poezie și constrângere	234
Gerard Manley Hopkins și trecerea sub tăcere.....	238
Franz Kafka , un profil	244
John Keats , un meteor în secvențe elansate	254
Wallce Stevens , portret; tuș în peniță	269
Epilog	275

Constantin Abăluță,
un reprezentant al poeziei transpersonale

Constantin Abăluță pare să fi ajuns la limita absolută a decantării textuale, orice s-ar spune. Aceste limite sunt mereu fluide în perimetrul individual și depind mai ales de o evoluție/metanoia a lăuntrului printr-o adaptare aproape automată a textului la nivelul transcens întru conștiință. Textul are astfel tendința de a trece dincolo de ceea ce cuvintele nu mai sunt capabile a exprima.

O operație care este rezultatul absolut al reflectării *in-voluției*, în sensul de întoarcere/înturnare, de răsucire în adânc/lăuntru. Reflectarea acestui travaliu de epurare individuală întru transparența ființei este pe potriva iluminării treptate a lui Iov din celebra parabola biblică, una din cele mai complexe parabole în numeroasele ei variante de deciptare exegetică și poate cea mai rotunjită și mai simptomatică în ceea ce privește condiția umană vis-à-vis de divinitate.

Asemenea lui Iov în treptata lui iluminare, se desprinde o concluzie fundamentală: *cauza* se află mereu în noi și nu trebuie căutată în lumea exterioară, care este mereu *efectul* acestei cauze. Impactul lor constituie contradicția *ioviană* a recunoașterii acestui fapt în analogie simultană cu încrederea în miezul divin din noi.

Neîncrederea, îndoiala (în cortegiul di-sperării, al tânguiri neputincioase, al deplângerii și autocompătimirii) sunt treptat înlocuite cu încrederea, cu recunoașterea faptului că-n noi, în miezul de lumină al lăuntrului nostru se află mântuirea. Totul depinde în

viață de raportare – *la cine, la ce te raportezi* în constelația cotidiană a devenirii, fenomen care caracterizează final și dilema lui Iov.

Limbajul textual dobândește o simplitate, un sunet răspicat, cu intonații dramatice, străbătute în prefigurarea lor finală de un real fior tragic: aici se află și meritul dar și latența unei posibilități a transcenderii lui: nu prin carantina însingurării, ci printr-o însingurare efectivă, *cea a reîntoarcerii epurate în lumea cotidiană spre a depune astfel mărturie de miezul divin din noi..*

Vechii germani se salutau cu acel *Grüß Gott*, când se întâmpinau/întâlneau (a da binețe, a saluta pe Dumnezeu din celălalt: și aici devine limpede afirmația: nu atât a-ți iubi aproapele **ca** pe tine însuși, ci mai ales **drept** tine însuși, deci a dezvălui Unitatea noastră în forul adânc, Unitatea absolută, universală); ei au intuit astfel de pe atunci miezul divin hibernând în fiecare dintre noi.

Colocvialitatea striată de un anume ludus, uneori gratuit, caută să echilibreze mâhnirea și amarul imprecățiilor; analogia cu Iov, mai bine zis trimiterea prin invocarea repetată la parabola biblică a lui Iov, analogia cu zbaterele lui Iov (iscate mai ales din nerecunoașterea păcatului originar, acela *de a ne fi rupt de divinitate*, de a pune o Distanță între noi și divinitate, de a ne fi rupt așadar din Unitate), poate părea în acest context cam forțată prin reliefașarea unui anume ridicol al sublimului, al culminantului, însă rănilor, bubele și întreg cortegiul de suferință iovian sunt acum răni ale lăuntrului.

Nu putem ști niciodată cât suferă unul ori altul, decât printr-o mereu insuficientă empatie (dependentă individual de nivelul de evoluție al conștiinței, al experienței personale); iată însă că ceea ce pentru unul este o nenorocire absolută, pentru altul este doar o bagatelă. Cert este faptul că această discutabilă analogie are darul de a spori prin recurență continuă tensiunea dramatică a spunerii.

Ceea ce la Sartre era greață, devine prin relevarea ei continuă prilej de „exorcizare”. Umbrele noastre lăuntrice presupun potențial *imprevizibilitatea noastră*, prin caracterul latent al ne-epurării lor radicale.

Tocmai în aceasta constă travaliul lăuntric de care nimeni nu va fi scutit; eradicarea se poate petrece într-o linearitate temporală (iluzorie), ori în Clipă prin harul divin, purtând trăsături cuantice: cele ale saltului calitativ.

Ancorarea lăuntrică din ciclul *Terasa*, spre o pildă, vine să confirme prefigurarea în-singurării ca prim pas în traseul acesta metanoic. Pericolul constă în cantonarea în această însingurare, în care mulți se situează și dinspre care începe deplângerea de sine, autocompătimirea, stări dezastruoase, adevărate mortificări individuale.

La Constantin Abăluță se presimte însă faptul că această stare este una relativă, prefigurând transcenderea ei prin continuarea Drumului (drumul/mersul este scopul, zen). Este și recunoașterea faptului că-n fond Noi suntem complicați, în inextricabila structură a neliniștitelor noastre gânduri, că lucrurile sunt de-o nebanuită simplitate, că marile adevăruri, doar intuite (fiindcă rostirea lor înseamnă implicit și mistuirea lor tainică și instantanee) sunt de asemenea de-o teribilă, acurată simplitate, că de la un anume nivel al adâncului suntem extrem de asemănători, până la sublimare (Unitatea absolută).

În sprijinul acestei afirmații vine și *Mandorla* (cele două cercuri care se suprapun; fenomen mult mai vechi ca budismul ori creștinismul; de altfel și Buddha și Hristos apar deseori în aceasta configurare a unei Mandorla). Intersecția lor reprezintă omul-divin; la Hristos suprapunerea este perfectă.

Acest spațiu al întretăierii din Mandorla diferă astfel de la individ la individ, conferindu-i acea unicitatea a amprentei (individuale) potrivit nivelului de limpezire personală întru Conștiința Absolută. Astfel, nu cantonarea în suferință, ci *asumarea și acceptarea* ei ca auxiliar întru epurarea lăuntrică, întru o metanoia individuală, așadar întru mistuirea deplină a *imprevizibilității* noastre, este Drumul.

Prin acest demers textual Constantin Abăluță iese din înregimentarea criticii și istoriei literare, prefigurând un drum absolut unic (faptul că prin cărțile sale anterioare, prin care a traversat aproape o jumătate de secol în perimetrul literaturii), el a putut fi socotit – și evocat de puțini exegeți – drept un părinte al optzeciștilor, fenomen discutabil, însă în mod simptomatic depune mărturie de non-stagnarea poetului între rame definitive.

Bântuit mereu de impasul eșuării (ca toți creatorii autentici), C. Abăluță a transgresat mereu acest cerc situându-se mereu în zonele spontaneității, ale impactului activ cu sine și deci și cu lumea

înconjurătoare. Aceasta nu mai este izolare, escapism, ci dimpotrivă poetul va fi izolat de congeneri, tocmai prin faptul ca demersul său poetic genuin *deconcertează mereu*.

Textele sale evoluează mereu înspre o mereu mai rarefiată simplitate, la mărturisirea personală deplină, în fine, dobândesc reflexele atât de necesare ale smereniei (în dubla ei ipostază, textuală și lăuntrică, demonstrând că arta nu este un scop în sine, ci în fond, un mijloc către un alt scop), o smerenie înțeleasă ca o justă (grație bunului simț) apreciere a persoanei în raport cu lumea și divinitatea, așadar *a nu fi nici mai mult, nici mai puțin, decât ceea ce ești* – în sine, explicația fenomenului de veghe/atenție continuă vis-à-vis de sine și lume.

Este în ele acea potolire a concretului care e marca reîntoarcerii: ori de unde am porni, oricât am rătăci, însă și oricât de adânc am coborî, un cerc ne „închide” în el benefic: ne reîntoarcem mereu spre a ne întâlni cu noi înșine; un suflu adolescentin pare a străbate tonul grav.

O infuzie din efervescență juvenilă atât de benefică în ardoarea și neîncorsetarea „rătăcirilor” ei necesare, traversează osteneala virilă convertită într-un concret, ce în fond re-deschide o alta cale – una dinspre care orice rostire devine de neîmpărtășit.

Se ivește paradoxul limitei: atingerea ei înseamnă o altă deschidere presimțită cu același ardent impuls juvenil: e ca și cum arborele își atinge înspre iarnă o limită a desfrunzirii, și totodată presimți mereu deja freamătul sevelor ce prevestesc o noua înfrunzire.

Tocmai acest lucru conferă însă mister, farmec, perenitate și dorința mereu reluata a unei relecturări. Ce ne puteam dori ca autori mai mult, unde orice carte, orice operă de artă, dacă este în stare să Trezească, și fie doar pe unul singur, și-a împlinit deja menirea? Ce putem noi fi mai mult decât niște Trezitori?

Derularea narativă surprinde prin spontaneitatea inimii, prin caracterul ei absolut de mărturisire. Și-n miezul fiecărui fragment o rostire poetică, de-o unică frumusețe, frizând parcă limitele unei spovedanii. Sub masca tânguiri cu aluzii ioviene, se ascunde însă frenezia descoperirii treptate a Ființei (cu atributele ei, liniștea, înfiorarea splendorii, tăcerea fertilă).

Îndoiala (*Cred doamne, ajută necredinței mele* – Marcu, 9, 24), reprezintă alături de adiacentele ei însoțitoare, tocmai obstacolul lăuntric, care nu se înlătură prin opintire, tânguire și compătimire de sine, ci prin asumare și acceptare întru sublimarea lor în miezul de retortă al inimii.

Astfel, metanoia individuală duce paradoxal la solidaritatea cu aproapele. Aceasta este victoria ioviană a lui C. Abăluță, poet de marcă, mult și pe nedrept ignorat în ierarhiile prestabilite și care se împotrivesc din răsuputeri parcă unui atât de necesar revizionism.

Nu atât de revoluții avem nevoie (căci fiecare revoluție este pilduitoare pentru faptul, că reprezentanții ei încep în vreme să semene tot mai tare cu cei pe care i-au înlăturat, fapt ce urmează o legitate dialectică), ci de in-voluție, de înturnarea/ răsucirea (voluta) înspre lăuntru, de travaliul individual al *însingurării întru o reîntoarcere transparentă în Lume*, spre a depune mărturie a miezului de lumină divină din fiecare: mântuirea nu vine din afară, ci dinspre *metanoia individuală întru colectiv* a fiecăruia.

Această tendință s-a făcut remarcată în poezie— spre a nu vorbi decât de anii postbelici și de congenerii lui Abăluță, la Daniel Turcea, Ioan Alexandru, Nichita Stănescu, Miron Kiropol, Constanța Buzea, Ioan Flora, Chichere, Alexandru Dohi, și lista se poate prelungi prin incipiența acestui fenomen la mulți alți poeți mai mult ori mai puțin tineri (îmi cer scuze că spațiul nu permite evocarea tuturor acestora, însă sunt sigur că fiecare din ei presimte faptul, că în fond a fost „evocat” în ramele acestui demers eseistic).

Un fenomen ce tinde să devină tot mai prefigurat și pe care l-aș denumi simplu, *poezie/scriere transpersonală*.

Sorin Anca,
aud acum zăpezile venind

Dacă nu l-aș cunoaște personal pe **Sorin Anca**, dacă nu i-aș cunoaște drama, care – cu excepția notelor ei absolut personale –, este în sine drama oricărui creator autentic, aș fi spus pur și simplu lecturând aceste texte, iată, niște poeme, care îl instituie pe autor, fără doar și poate printre vocile singulare și de excepție ale rostirii poetice românești de pretutindeni.

Însă, tocmai fiindcă îl cunosc, fiindcă am așadar acest... „handicap”, voi spune răspicat, iată, niște poeme după care nu mai există cale de reîntoarcere – și cei care sunt conștienți că orice act de creație, dincolo de orice justificare este nu atât un scop în sine, ci doar un mijloc către un alt scop mai înalt, mă vor înțelege desigur –, așadar, iată niște poeme care *obligă*. După cum pe mine mă „obligă” la o incursiune, care – în ciuda unei anume subiectivități inerente oricărui demers critic, orice s-ar spune –, încearcă firav a reliefa un teribil pariu cu sine însuși al poetului.

Incidentele din perimetrul unui destin, devierile impuse „normalei” lui derulări, irumperile brutale ale cursului său, constituie în același timp, ca și izbucnirea bruscă a unei boli spre o pildă, *căi de tămăduire*, de regăsire, de reconsiderare, angulând așadar într-o *metanoia*. Ele atestă prezența unei stringențe imperioase, dezvăluind o abatere de la curs, în sensul în care de exemplu, orice minciună este în sine un adevăr răzlețit, abătut de pe calea lui, și presupun forarea interioară, adâncirea în sine, intrarea în rezonanță absolută cu

lăuntru. În cazul creației, ele constituie răscrucea prin care se înlesnește găsirea sunetului propriu (acel *sound* personal, unic, al muzicienilor).

Paradoxul însă este că pe măsură ce poezia, în cazul nostru, devine din ce în ce mai personală, mai adâncită lăuntric, cu atât se apropie de rezonanțe mai simple, mai răspicate, generale, arhetipale am putea spune, ea evidențiază un numitor comun, lăuntru, sinele în ceea ce au ele mai intim, dezvăluind adică în mod straniu marea noastră *asemănare de fond*. Personalitatea pare a se mistui în favoarea configurării lente a *Persoanei*.

Acest demers anevoios și sfâșietor, eliminând treptat orice frivolitate și emfază, impune în evoluția sa un stil, un sunet absolut personal. Elementele de balast se mistuie pe parcurs, simplitatea nelipsită de o anume gravitate, devine un sine qua non în ciuda intruziunii nelipsite a seducției facile, încă mereu prezente.

Pe parcursul său final, el nu va mai avea nevoie de „piese de schimb”. Textul dobândește aparent o autoritate și o „neatârnare” specifică, ca o sustragere treptată a autorului; el pare a se „evapora” încetul cu încetul din textul spunerii, conferind o autonomie benefică, deplină. Tot în mod paradoxal, în ciuda impunerii unui stil absolut diferențiator, spunerea pare a deveni în adâncirea ei fără răgaz, „confundabilă”.

Adâncirea genuină în actul poetic va presupune neapărat de pe acum încolo o *de-lumire*, în sensul abdicării de la o formă de viață tributară clișeului, într-o tendință decantatorie întru transparența absolută a persoanei, analog celebrei afirmații blagiene „eu nu mai sunt.” sugerând totala mistuire personală în cânt... constituind preludiul la criza renunțării întru epurarea personală, un act de sublimare în operă, prin care incidentul/lovitura sorții acționează ca pretext al desfolierii treptate în această continuă adâncire lăuntrică. Este drumul geometrizat de intelect al inimii. Și ca orice act de iubire, el este extatic și radical în același timp.

Monologul obsesiv și asumat se derulează începând din acest moment pe varianta antitezei, în volute tranșante și spiralete, în care intimitatea dezvăluirii este cumpănită doar de delicatețea actului de tandrețe. Faptul că titlul ciclului este „nirosa”, ceea ce corespunde cu inițiala numelui și cu prenumele autorului, înșiruite „anagramat” de la coadă la cap a și care este în același timp și numele fetei sale de